

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра обліку і оподаткування

ОБЛІК І ЗВІТНІСТЬ НА ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

тлумачний словник термінів для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти ОПП «Харчові технології» спеціальності 181
«Харчові технології» денної та заочної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2026

УДК 657:664
О-17

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 16 лютого 2026 р., протокол № 6.

Укладач:

Ю. Ю. Чебан – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

О. І. Мельник – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет;

Л. М. Остапенко – головний бухгалтер ТОВ «Миколаївський хлібзавод №1».

О-17 **Облік і звітність на харчових підприємствах** : тлумачний словник термінів для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Харчові технології» спеціальності 181 «Харчові технології» денної та заочної форми здобуття вищої освіти / уклад. Ю. Ю. Чебан. Миколаїв : МНАУ, 2026. 33 с.

У словнику наведено основні терміни з обліку і звітності, які мають особливості на підприємствах харчової промисловості, а також практичні завдання, виконання яких передбачено з використанням словника термінів.

Словник розрахований для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності спеціальності 181 «Харчові технології». Має на меті допомогти користувачам працювати з законодавчо-нормативною базою та іншими джерелами інформації, а також для розв'язання практичних кейсів.

УДК 657:664

ЗМІСТ

	Стор.
Літера А.....	4
Літера Б.....	5
Літера В.....	7
Літера Г.....	9
Літера Д.....	10
Літера Е.....	11
Літера Ж.....	12
Літера З.....	13
Літера І.....	15
Літера К.....	16
Літера Л.....	17
Літера М.....	18
Літера Н.....	19
Літера О.....	20
Літера П.....	21
Літера Р.....	23
Літера С.....	24
Літера Т.....	25
Літера У.....	26
Літера Ф.....	27
Літера Ц.....	28
Літера Ч.....	29
Літера Ш.....	30
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.....	31

А

Активи – ресурси підприємства, які контролюються ним у результаті минулих подій та від використання яких очікується отримання економічних вигід у майбутньому.

Акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Аналітична функція бухгалтерського обліку. Реалізація цієї функції дає змогу проводити аналіз за всіма розділами бухгалтерського обліку, зокрема використання всіх видів ресурсів, витрат на виробництво і продаж продукції, правильності вживаних цін, що має важливе значення в умовах дії ринкових цін, інфляційних процесів.

Амортизація – систематичний розподіл вартості необоротних активів протягом строку їх корисного використання.

Аналіз господарської діяльності – система прийомів і методів оцінки результатів діяльності підприємства для прийняття управлінських рішень.

Аналітичний облік – деталізований облік окремих об'єктів обліку за видами, місцями зберігання, матеріально відповідальними особами тощо.

Б

Баланс – форма фінансової звітності, що відображає стан активів, зобов'язань і власного капіталу підприємства на певну дату.

Безготівкові розрахунки – форма розрахунків, за якої кошти перераховуються з рахунку платника на рахунок одержувача через банк.

Брак у виробництві – продукція, роботи або послуги, які не відповідають встановленим стандартам і не можуть бути використані без доопрацювання.

Бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення та передачі інформації про діяльність підприємства для прийняття управлінських рішень.

Бухгалтерська проводка – спосіб подвійного запису господарської операції на рахунках бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський рахунок – обліковий символ, який використовують для запису й узагальнення збільшення або зменшення певного виду доходів, витрат, активів, зобов'язання та власного капіталу підприємства, установи, організації. За формою бухгалтерський рахунок – це таблиця, ліву частину якої називають «дебет» (з лат. debet – він винен), на якій відображають господарські операції, а праву – «кредит» (з лат. credit – він вірить). Рахунки відкривають на кожен вид активу, капіталу та зобов'язань, доходів і витрат, на рахунках також виявляють і розподіляють фінансовий результат

Бухгалтерська звітність – система узагальнених показників про фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

В

Валовий дохід – загальна сума доходу, отриманого підприємством від усіх видів діяльності до вирахування витрат.

Виробництво – процес перетворення сировини, матеріалів і праці у готову продукцію.

Виробнича собівартість – сума витрат, безпосередньо пов'язаних із виробництвом продукції.

Виробничі витрати – витрати, які виникають у процесі виготовлення продукції, виконання робіт або надання послуг.

Виробничі запаси – сировина, матеріали, паливо, тара та інші ресурси, які використовуються у виробничому процесі.

Виробнича потужність – максимально можливий обсяг випуску продукції за певний період при повному використанні ресурсів.

Витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань.

Витрати майбутніх періодів – витрати, здійснені в поточному періоді, але такі, що належать до наступних звітних періодів.

Відходи виробництва – залишки сировини, матеріалів чи продукції, що утворюються у процесі виробництва.

Власний капітал – частина активів підприємства, що залишається після вирахування зобов'язань.

Внутрішній контроль – система заходів, спрямованих на забезпечення достовірності облікової інформації та збереження майна.

Г

Готова продукція – продукція, яка повністю завершена обробкою, відповідає стандартам і придатна до реалізації.

Господарська діяльність – будь-яка діяльність підприємства, спрямована на виробництво продукції, виконання робіт або надання послуг.

Господарська операція – дія або подія, що змінює склад активів, зобов'язань або власного капіталу підприємства.

Грошові кошти – готівка в касі, кошти на банківських рахунках та інші ліквідні засоби.

Грошовий вимірник – вимірник, який застосовують для узагальненого відображення наявності та руху засобів (майна) підприємства, джерел їхнього формування, господарських процесів і результатів діяльності в єдиному грошовому вимірнику – національній валюті України, гривнях з копійками.

Грошовий потік – рух грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Д

Дебіторська заборгованість – заборгованість юридичних або фізичних осіб перед підприємством.

Депонована заробітна плата – заробітна плата, не отримана працівниками у встановлений строк.

Документування – оформлення господарських операцій первинними документами.

Доходи – збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань.

Довгострокові зобов'язання – усі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями, з термінами погашення більше одного року після дати складання балансу, враховуючи середньо- і довготермінові позики та кредити постачальників.

Документація – сукупність носіїв первинної інформації, що відображає господарську діяльність підприємств і організацій.

Документооборот – рух первинних документів з моменту їх складання підприємством або одержання від інших підприємств до передавання на зберігання в архів після прийняття до обліку.

Е

Економічна інформація – сукупність відомостей про діяльність підприємства, необхідних для обліку, контролю та аналізу.

Економічна вигода – потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів.

Електронний документ – документ у цифровій формі, який має юридичну силу за наявності встановлених реквізитів.

Ж

Журнал господарських операцій – обліковий реєстр, у якому операції відображаються в хронологічному порядку.

3

Загальновиробничі витрати – витрати на управління та обслуговування виробничого процесу.

Загальнодержавні податки та збори – податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. Зарахування загальнодержавних податків та зборів до державного і місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України.

Запаси – активи, що утримуються для продажу, використання у виробництві або споживання в діяльності підприємства.

Заробітна плата – винагорода, обчислена у грошовій формі, яку працівник отримує за виконану роботу.

Звітний період – період часу, за який складається фінансова звітність.

Збиток – негативний фінансовий результат діяльності підприємства.

Збір – обов'язковий платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

Зміни в балансі під впливом господарських операцій – зміни, які виникають у процесі господарської діяльності, коли

відбувається безперервний рух засобів, зміна їхнього складу, розміщення та зміни у джерелах формування. Засоби та їхні джерела під впливом господарських операцій збільшуються або зменшуються, внаслідок чого змінюються й окремі статті балансу. В окремих випадках ці зміни зумовлюють появу нових статей балансу або зникнення інших. Кожна господарська операція вносить зміни не менше, ніж у дві статті балансу. Це зумовлено особливостями кругообігу засобів, у процесі якого відбуваються зміни або в складі засобів господарства, або в складі їхніх джерел, або одночасно і в складі засобів і в складі джерел їхнього формування.

Зобов'язання – заборгованість підприємства, погашення якої призведе до вибуття ресурсів.

I

Ідентифікація витрат – визначення належності витрат до конкретного виду продукції, процесу або періоду.

Інвентаризація – перевірка фактичної наявності та стану активів і зобов'язань підприємства.

Інвентарна картка – документ, у якому ведеться облік окремого об'єкта основних засобів.

Інформаційне забезпечення обліку – сукупність даних, документів, реєстрів і звітів для ведення обліку.

К

Калькулювання – процес визначення собівартості одиниці продукції, робіт або послуг.

Калькуляція – розрахунок витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Калькуляційна одиниця – вимірник об'єкта калькуляції.

Капітал – сукупність ресурсів, що використовуються підприємством у господарській діяльності.

Каса – місце зберігання готівкових коштів підприємства.

Касові операції – операції з приймання, зберігання та видачі готівкових коштів.

Користувачі фінансової звітності – фізичні або юридичні особи, які потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень. Є зовнішні та внутрішні.

Кредиторська заборгованість – заборгованість підприємства перед постачальниками, працівниками, бюджетом та іншими особами.

Л

Ліквідність – здатність активів швидко перетворюватися у грошові кошти.

Ліміт каси – гранично допустимий залишок готівки в касі підприємства.

М

Матеріали – предмети праці, які використовуються у виробничому процесі або для господарських потреб.

Матеріально відповідальна особа – працівник, який несе відповідальність за збереження матеріальних цінностей.

Матеріальна відповідальність – обов’язок працівника забезпечити збереження ввірених йому цінностей та обов’язок згідно зі законом відшкодувати збиток (збитки, втрати, недостачі цінностей і грошових коштів), нанесений діями або бездіяльністю посадових осіб.

Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) – предмети, що використовуються протягом короткого часу або мають невисоку вартість.

Мета складання фінансової звітності – надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Мінімальна заробітна плата – законодавчо визначений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт). Вона є державною соціальною гарантією, обов’язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності і господарювання, фізичних осіб.

Н

Накладна – первинний документ, що підтверджує передачу товарно-матеріальних цінностей.

Натуральні вимірники – дають змогу отримати інформацію про господарські засоби і процеси в натуральному вираженні – в одиницях ваги, об’єму, площі, потужності тощо. Забезпечують не тільки кількісне відображення обліковуваних об’єктів (наприклад, виготовленої продукції), а й їхню якісну характеристику (за видами, сортами, розмірами тощо), що має важливе значення для збереження господарських засобів.

Нарахування – відображення в обліку сум доходів, витрат, податків, заробітної плати тощо.

Нематеріальні активи – активи, що не мають матеріальної форми, але приносять економічні вигоди.

Незавершене виробництво – продукція, яка перебуває в процесі обробки, але ще не стала готовою.

Неоплачений капітал – сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку, яка залишається з фінансового результату поточного року.

Норма витрат – встановлена кількість ресурсів, необхідна для виготовлення одиниці продукції.

О

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення обліку.

Оборотні активи – активи, які споживаються або реалізуються протягом одного операційного циклу чи року.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, яка приносить дохід.

Основні засоби – матеріальні активи, що використовуються понад один рік у виробництві або управлінні.

Оцінка активів – визначення вартості активів для їх відображення в бухгалтерському обліку.

П

Первинний документ – документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення.

Періодичні витрати – витрати, що відносяться до певного звітного періоду і не включаються до виробничої собівартості.

Переоцінка – зміна балансової вартості активу до його справедливої вартості.

Підзвітна особа – працівник, який отримав кошти для здійснення витрат від імені підприємства.

Податки – обов’язкові платежі до бюджету, що сплачуються підприємствами та фізичними особами.

Подвійний запис – метод відображення господарських операцій одночасно за дебетом одного і кредитом іншого рахунку.

Постачальники – юридичні або фізичні особи, які забезпечують підприємство сировиною, матеріалами, товарами чи послугами.

Поточні зобов’язання – зобов’язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Предмет бухгалтерського обліку – факти господарського життя, сукупність яких характеризує господарську діяльність підприємств й організацій і охоплює: господарські процеси та господарські операції (виробництво, реалізація, постачання);

господарські операції – окремі дії, які зумовлюють зміни в обсягах, структурі, розміщенні та використанні засобів, а також в складі й призначенні джерел цих засобів; розрахункові відносини (з постачальниками, покупцями, банками, бюджетом тощо); кругообіг засобів, який враховує чотири стадії: процес заготівлі матеріальних цінностей, процес виробництва продукції, процес реалізації готової продукції, процес обігу, до якого входять розрахунки з бюджетом й іншими організаціями); витрати праці й оплату праці; рухоме та нерухоме майно; джерела формування майна (власні, позикові та повернуті).

Прибуток – позитивний фінансовий результат, отриманий унаслідок перевищення доходів над витратами.

Продукція – результат виробничої діяльності підприємства.

Прямі витрати – витрати, які безпосередньо можна віднести на конкретний вид продукції.

Р

Рахунок бухгалтерського обліку – спосіб групування та відображення господарських операцій за певними ознаками.

Реалізація продукції – процес продажу готової продукції споживачам.

Рентабельність – показник ефективності, який характеризує рівень прибутковості діяльності.

Резервний капітал – сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

Розрахунки з оплати праці – облік нарахування та виплати заробітної плати працівникам.

С

Сальдо рахунка – різниця між підсумками записів по дебету і кредиту рахунків з урахуванням змін на рахунку на кінець звітного періоду.

Собівартість - грошове вираження витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції.

Сировина – основний вид матеріалів, що становить основу майбутньої продукції.

Синтетичний облік – узагальнений облік господарських засобів і джерел їх утворення.

Складський облік – облік надходження, зберігання і використання матеріальних цінностей на складі.

Списання – виключення активу з обліку внаслідок використання, псування, продажу або ліквідації.

Статутний капітал – сума вкладів власників, зафіксована в установчих документах підприємства.

Т

Тара – вид матеріальних цінностей, призначений для пакування, транспортування і зберігання продукції.

Технологічний процес – послідовність операцій, у результаті яких сировина перетворюється на готову продукцію.

Товар – матеріальні цінності, придбані або виготовлені для подальшого продажу.

Трудові витрати – витрати праці працівників, зайнятих у виробництві продукції.

У

Управлінський облік – система збору та обробки інформації для внутрішніх потреб управління підприємством.

Уцінка – зменшення вартості запасів або інших активів через втрату корисності чи ринкової вартості.

Ф

Фінансова звітність – сукупність звітних форм, що характеризують фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

Фінансовий результат – підсумок діяльності підприємства у вигляді прибутку або збитку.

ФОП – фізична особа-підприємець, яка здійснює господарську діяльність без створення юридичної особи.

Ц

Ціна реалізації – ціна, за якою готова продукція або товар продається покупцю.

Цільове фінансування – кошти, отримані на конкретно визначені цілі.

Ч

Чистий дохід – дохід від реалізації продукції за мінусом податків, знижок і повернень.

Чистий прибуток – частина прибутку, що залишається після сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Ш

Штрихкодуння облікових об'єктів – спосіб автоматизованої ідентифікації товарів, матеріалів та продукції в обліковій системі підприємства.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. За запропонованим переліком термінів знайдіть визначення у інших джерелах (законодавстві, підручнику, статтях, журналах, офіційних сайтах тощо) та сформулюйте власне тлумачення простими словами та з практичними прикладами.

Завдання 2. За запропонованим переліком термінів складіть речення за темою заняття.

Завдання 3. Прочитайте ситуаційне речення та оберіть усі терміни зі словнику, які до неї відносяться. Зазначте, які терміни Ви б додали.

- 1) Оприбуткування виробничих запасів.
- 2) Оприбуткування виготовленої продукції.
- 3) Виникнення дебіторської заборгованості.
- 4) Виникнення кредиторської заборгованості.
- 5) Нарахування заробітної плати.
- 6) Оподаткування отриманого доходу.
- 7) Формування звітності.
- 8) Інвентаризація.
- 9) Формування виробничої собівартості.
- 10) Визначення фінансового результату.

Завдання 4. Визначте до 10 термінів, які найбільше відповідають заданій темі заняття.

Завдання 5. Термінологічний диктант.

Завдання 6. Термінологічний диктант «навпаки».

Завдання 7. Складіть анτισловник до запропонованих термінів, який має складатися із правильного визначення; типової помилки у розумінні; ризиком неправильного трактування на практиці.

Завдання 8. Для запропонованого терміну вкажіть яку дію він запускає; хто несе відповідальність; якими можуть бути наслідки помилки.

Завдання 9. Складіть коротку виробничу ситуацію (5–6 речень), використовуючи терміни: сировина, виробничі витрати, готова продукція, реалізація, прибуток, облік.

Завдання 10. Знайдіть у словнику визначення таких термінів: сировина, собівартість, готова продукція, витрати, калькулювання. Поясніть кожен термін своїми словами та наведіть приклад із харчового виробництва (наприклад: хліб, молоко, кондитерські вироби).

Довідкове видання

ОБЛІК І ЗВІТНІСТЬ НА ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Укладач: *Чебан Юлія Юріївна*

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. ____
Тираж ____ прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.